

Т.В. Шталь, д-р екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

О.О. Тищенко, канд. екон. наук, ст. викл. (*ХДУХТ, Харків*)

МІЖНАРОДНИЙ РИНОК ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ, ЙОГО ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В умовах фінансової глобалізації останніх десятиліть похідні фінансові інструменти набули значного поширення. На сьогодні міжнародний ринок деривативів є підставою для всієї міжнародної фінансової арени і невід'ємною частиною глобального фінансового ринку. Ринок деривативів існує понад 150 років та є одним з найбільш динамічних сегментів фінансового ринку.

Ринок похідних фінансових інструментів існує в двох формах – біржовий і позабіржовий. На сучасному етапі ринок деривативів являє собою віртуальний ринок, що розвивається за своїми законами і все більше віддаляється від реальної економіки. Розглянемо структуру і динаміку світового ринку похідних фінансових інструментів. На сьогоднішній день в світі налічується близько 30 бірж, що спеціалізуються на торгівлі похідними фінансовими інструментами, перш за все такими, як процентні ф'ючерси, ф'ючерси на акції і на індекси курсу акції, валютні ф'ючерси та опціони. Відповідно до статистичних даних офіційного сайту Всесвітньої федерації бірж (World Federation of Exchanges, WFE) в 2015 році на світовому біржовому ринку укладено 21 млрд. Контрактів з деривативами.

Причиною наявності значних обсягів деривативів у банківських організацій може виявитися оптимізаційна політика, жорстка система ризик-менеджменту і т. д. Наслідками подібних процесів є різке зростання деривативів, результатом чого стає посилення розвитку кризових процесів.

Фінансова криза і розвиток ринку деривативів, зокрема значне збільшення частки позабіржового сектора, мають тісний зв'язок, при цьому ринок похідних фінансових інструментів надає різноспрямований вплив на появу і поширення сучасної фінансової кризи. Деривативи виступають в ролі фактора освіти істотних обсягів віртуальних капіталів і є мультиплікатором посилення кризи в світових масштабах. Саме деривативи отримали переважну значущість при здійсненні міжбанківських розрахунків, що сприяло приховуванню обсягів первинного боргу і посилення спекулятивних процесів на ринку. Використання деривативів зажадало виділення третього рівня в структурі фінансового ринку і розширило коло

інструментів системи ризик-менеджменту. З іншого боку, варто враховувати, що операції з деривативами дозволили нівелювати перепади цін, виступили стимуляторами стабілізаційних процесів ринку, в результаті чого кризові процеси в реальному секторі економіки знизили свій вплив на даний сегмент.

Ще однією проблемою на ринку міжнародних фінансових інструментів сьогодні є недостатність регулювання, оскільки для більш точної оцінки наслідків інвестування в різні похідні фінансові інструменти і оцінки ризиків, пов'язаних зі зростанням обсягу спекулятивних операцій з цими інструментами, разом з посиленням регулювання національних ринків деривативів необхідна система глобального регулювання.

До основних проблем міжнародного ринку деривативів можна віднести: активне зростання сегмента позабіржової торгівлі; недостатність регулювання; «віртуальність» міжнародного ринку похідних фінансових інструментів.

Аналізуючи світовий ринок похідних фінансових інструментів можна виявити таку тенденцію: зростаюча конкурентна боротьба на ринку в поєднанні з глобалізаційними процесами, що відбуваються на фінансових ринках, кардинально змінює всю структуру ринку похідних фінансових інструментів. В даний момент основна конкуренція відбувається на міжнародному рівні, в результаті чого необхідно виробляти укрупнення біржових інститутів і змінювати стратегії розвитку бірж на фундаментальному рівні. Основним напрямком урядової політики найбільших держав стає збереження і збільшення своєї ролі на фінансових ринках.

Отже, основними тенденціями на ринку деривативів являються:

- глобалізація ринків і пов'язані з нею різке загострення конкуренції і зміна структури проведення торгів цінними паперами;

- тенденція до консолідації, що виявляється в формах горизонтальної і вертикальної інтеграції бірж на світовому біржовому ринку деривативів;

- істотне зростання ринків і розширення спектра похідних інструментів, а також зміна їх відносної ролі і суттєве розширення складу учасників;

- поступова втрата функції хеджування ризиків своїх лідируючих позицій.

Таким чином, Україна повинна створювати ефективний розвинений фінансовий ринок, і такий його сегмент, як ринок деривативів, щоб стати гідним конкурентом на світовому фінансовому ринку.